

حکومت هخامنشیان

کاخ سه دری یا کاخ مرکزی تخت جمشید

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۴ اردیبهشت ۱۳۹۱ ۳۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

در مرکز کوشک شاهی تخت جمشید، کاخ کوچکی قرار دارد که توسط سه درگاه و چند راهرو به کاخ‌های دیگر راه می‌یابد و از این جهت آن را «کاخ مرکزی» و یا «سه دری» می‌خوانند که آن را دروازه شاهان نیز گفته‌اند. چون بر پلکان‌های آن، نجای کشور را نقش کرده‌اند که به وضعی دوستانه و غیر رسمی، برای دیدار فرمانروا می‌روند و نیز به سبب نوع استفاده و موقعیت کاخ، گاهی آن را «تالار شورا» نیز نامیده‌اند. پیشتر بنای این کاخ را به داریوش بزرگ نسبت می‌دادند، اما دلایلی در دست داریم که ساخت کامل آن توسط اردشیر یکم صورت گرفته‌بو

در مرکز کوشک شاهي تخت‌جمشید، کاخ کوچکی قرار دارد که توسط سه درگاه و چند راهرو به کاخ‌های دیگر راه می‌یابد و از این جهت آن را «کاخ مرکزی» و یا «سه دری» می‌خوانند که آن را دروازه شاهان نیز گفته‌اند.

چون بر پلکان‌های آن، نجبای کشور را نقش کرده‌اند که به وضعی دوستانه و غیر رسمی، برای دیدار فرمانروا می‌روند و نیز به سبب نوع استفاده و موقعیت کاخ، گاهی آن را «تالار شورا» نیز نامیده‌اند. پیشتر بنای این کاخ را به داریوش بزرگ نسبت می‌دادند، اما دلایلی در درست داریم که ساخت کامل آن توسط اردشیر یکم صورت گرفته بوده است. که باز هم در این مورد سخن خواهیم راند

این نقش‌ها همه به وضعی بسیار ظریف تراشیده شده‌اند و با آنکه در مواردی پیروی از سنن کهن حجاری شده باعث شده است که حالات بعضی از نقوش، غیر طبیعی بنماید، بطور کلی در نمودن حالات افراد مهارت و پیشرفت خاصی دیده می‌شود به علاوه با نشان دادن چندین نفر در یکی گوشه کوچک، هنرمند کم‌کم به خاصیت «عمق» بی‌پرده و اندکی بر قوانین ژرفنمایی (پرسپکتیو) وقوف یافته است. جنبش و حرکت خفیف، در این مناظر کاملاً رعایت شده و افراد در وضعی نقش شده‌اند که از پله‌ها پله‌ها بالا می‌روند. این موضوع حاکی از پیشرفت بزرگی نسبت به پیکر تراشی رسمی و بی‌حرکت دوره داریوش است و ثابت می‌کند که ساختمان این کاخ، مدت‌ها بعد از داریوش و به احتمال قوی در اواخر دوره خشایارشا آغاز شده است.

این نتیجه‌گیری با دلایل دیگری نیز تأیید می‌شود. اولاً بست‌هایی که در پیوند سنگ‌ها به کار رفته از نوع مشخص

مستطیل مانندی است که تعلقشان به دوره بعد از داریوش بزرگ، مورد قبول است. دوم آنکه داریوش در همه جا تاج کنگرهدار به سردارد، در حالی که شاه منقوش بر درگاه‌های این کاخ کلاه استوانه ای بلند و ساده ای به سر نهاده که به کلاه استوانه ای اردشیر یکم در نقوش دیگر، به ویژه بر روی آرامگاه وی، شباهت و بلکه مطابقت دارد. سوم آنکه خالی ماندن جای کتیبه‌ها بسیار غریب می نماید و به غیر از دو مورد مهتابی جلوی پلکان‌های آپادانا - همچنان که دیدیم از اجزای برنامه اصلی بنا نبوده و بعدها بدان الحاق شده اند. در هیچ یک از کارهای داریوشی، چنین ناتمام ماندگی و عدم دقت را نمی توان یافت.

چهارم آنکه سرستون‌های ایوان شمالی را به شکل انسان دو سر ساخته‌اند و این امر فقط در ایوان شمالی کاخ صد ستون نظیر دارد و آنهم بر حسب دلایل متقن تاریخی و باستان شناسی، در دوره خشایارشا آغاز شده و در دوره اردشیر یکم به پایان رسیده است. بنابراین بر ما مسلم است که این کاخ ساخته داریوش بزرگ نیست و در زمان اردشیر یکم بنا گشته است و وی نتوانسته کتیبه‌های آن را به اتمام برساند.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «کاخ سه دری یا کاخ مرکزی تخت جمشید»، پارسیان دژ، ۱۳۹۱.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1090/pdf/کاخ-سه-دری-یا-کاخ-مرکزی-تخت-جمشید>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵